

A találós kérdések egy része ennek az anyagrésznek a tárgyalása során is felhasználható. Pl. Melyik ló kelti ki a tojásokat? (A kot — ló.) Melyik az a fa, amelyiken mindenki nevet? (A tré — fa.) Melyik karó alatt jó pihenni? (A ta-karó alatt.)

Nagy gyűjteményt lehet összeállítani azokból a találós kérdésekből is, amelyeket a szövegekben levő egy-két problematikus szó tesz alkalmassá bizonyos helyesírási jelenségek gyakorlására. Pl.

Télen szalad *sebesen*, nyáron pihen *csendesen*. Mi az? (A szánkó.) Miért *varrják* a gallért az ingre? Azért, hogy le ne *essen*. *Sétálj* vagy *szaladj*, *folyton* a nyomodban jár. Mi az? (Az árnyék.) Hány ujja van a kabátnak? Két *ujja* és egy *hátsúlya*. Stb.

Talán sikerült a példákkal szemléltetnem, hogy egy kis ötletességgel és rendszeres gyűjtőmunkával minden anyagrészhez összeállíthatunk olyan példatárat, amely a bevezetőben jelzett cél eléréséhez vezet. Miután a fenti helyesírási jelenségekkel nem csupán a 2. osztályban foglalkozunk, a példák felhasználhatók a magasabb osztályokban is. Egy dolgot azonban befejezésül hangsúlyozni szükséges éppen a példanyaggal kapcsolatban. Egy-egy újabb típust kezdetben mindig közös munkával, tanítói segítséggel kell megoldatni. Később már mind több önállóságot várhatunk tanulóinktól. És ez a fokozódó önállóság, a megoldásokat kísérő sikerérzés fakaszt igazi örömet. Az ismertetett feladattípusok megoldásával akkor végeztünk jó munkát, ha tanulóink várják a soron következő nyelvtanórát: a derűs, gondolkodtató és sikereket adó munkát.

NAGY JÁNOS

intézeti tanár, Szeged

A tanév végi ismételések

Az oktatási folyamatban az ismétlő óráknak jelentős szerepük van. Az anyagfeldolgozó és a gyakorló órák alkalmasak ismeretek és készségek nyújtására, de az anyag összefüggéseinek, lényeges jegyeinek kiemelésére jobban megfelelnek az ismétlő órák. Egy-egy téma feldolgozása után, a kellő ismeretek birtokában már nemcsak lehetséges, hanem szükséges is a magasabb szintű általánosítás. Amíg a feldolgozó órák tágabb értelemben analízáló jellegűek, addig az ismétlő órák szintetizálóak. Éppen azért alkalmas az ismétlő óra a fenti feladatok megoldására.

A téma befejezését követő ismétlő-rendszerező óra tehát az anyag tudatos feldolgozásának és szilárd elsajátításának nélkülözhetetlen eszköze. Ekkor kerülhet sor a téma mondanivalójának megállapítására, a tantervi követelményrendszerbe való beillesztésre, a tanult anyag magasabb szempontú összegeződésére.

Az év végi ismétlő óra feladata az egész évben tanult anyag rendszerezése, fontos részeinek kiemelése, végső megszilárdítása, az egyes részek egymáshoz való viszonyának tisztázása. Az évközi ismételések a tantervi anyagnak csak egyes részeit rendszerezik, mélyítik el, az év végi ismételések pedig az egész évi tananyag lényegét ragadják meg. A tanév utolsó óráin nagyobb körben rendszerezve az anyagot új, átfogóbb ismeretek birtokába jutnak a tanulók. A részismeretek is csak összefüggéseikben válnak teljes értékűvé, a gyakorlat számára felhasználhatóvá. Ez az utóbbi szempont különösen fontos, hiszen az év végi ismétlés gyakran egy-egy tantárgy végső lezárását is jelenti olyképpen, hogy azzal többé a tanulók rendszeresen már nem foglalkoznak iskolai tanulmányaik során.

Az év végi ismétléseknek tehát különösen fontos szerepe van az oktatás folyamatában. Az évi anyag összefüggéseinek végső feltárásával, a lényeges tudnivalók hangsúlyozásával, világos és határozott rögzítésével, összesítő szintézisével biztosítja a tanultak szilárd rögzítését. Az ilyen ismeretek ítéletalkotásokhoz vezetnek, önálló véleményekben kristályosodnak ki, az értelmi erőket rendkívüli mértékben fejlesztik és világszemléletet formáló tényezőkké válnak. Például az első osztályban olvasás keretében az év végi ismétlés során az őszi, a téli, a tavaszi nyújtott ismereteket és a nyárról meglevő tapasztalatokat összefüggéseikben világíthatjuk meg a gyermekek előtt. Így válik világossá és érthetővé a tanulók számára a természetben folyó állandó változás, a természetnek az emberre, állatra, növényzetre gyakorolt hatása. Vagyis csak ekkor láthatja a tananyagnak ezt a részét is a tanuló összefüggéseiben, és ekkor döbbsenhet rá a változások jelentőségére és szerepére a természet és az ember életében.

Az év végi tananyagnak e néhány órában történő összefoglalása komoly feladatokat elé állítja a nevelőket. A nevelők széles rétegeiben sajnos még nem egyetemesen elismert ez a probléma. Legtöbbször megelégednek azzal, hogy a megértetés fokán elvégzik a tantervi anyagot, az év végi ismétlésekre gyakran nem jut elég idejük és energiájuk. Az egyes órákon már érzik a nevelők az analízist követő szintézis — az óra végi elsődleges bevezetés fontosságát, de a sokkal jelentősebb év végi összefoglalás szerepét még nem értékelik egyöntetűen. Ezért „nem marad rá idejük”, vagy mechanikusan, formálisan, kellő előkészület nélkül oldják azt meg.

Az eredményes év végi ismétlések érdekében már a tanmenet készítésekor kell biztosítani elegendő időt erre a célra. E feladat sikeres megoldásához inkább három, mint két hétre van szükség. Az így biztosított órákra azután arányosan, de a mégis összefüggő nagyobb egységekben felsorolt anyagot egy-egy olyan szempont köré csoportosítsuk, hogy általa egyben az ismétlés anyagának a rendszerezettsége is biztosított legyen.

Az óra megtervezésekor a nevelő az összefüggő anyagban keresse meg a súlyponti részeket, amelyeknek felelevenítésével eljuthat a magasabb általánosításokhoz. A rendszerezendő anyagrészeket egyenként alaposan ismernie kell a tanítónak ahhoz, hogy összegyűjthesse azokat az anyagokat, kérdéseket, amelyek feladatának megoldásához elvezetnek. Hasznos szempontok nyerhetők az eredeti óra tárgyalásából is. Ezért a felkészülés során célszerű azoknak a vázlatoknak az áttekintése, amelyeknek alapján annak idején az egyes óráit megtartotta a nevelő. Ha mód kínálkozik, keressünk új szempontokat az új tárgyaláshoz vagy új módszeres eljárásokat, képeket, élményeket, táblázatokat vagy időszériás mozzanatokat. Ez természetesen nem mindig könnyű feladat. Különös gondot kell fordítanunk az év végi ismétlések alkalmával az anyag gyakorlati alkalmazására, felhasználhatóságának bizonyítására pl. a nyelvtani összefoglalókon a tanult nyelvi tényeknek, szabályoknak túltengő hangsúlyozása helyett azoknak inkább a nyelvhelyesség és a helyesírás területén való alkalmazását állítsuk előtérbe.

Az alábbiakban közlünk néhány ismétlő órát a fenti követelmények szemléltetése céljából.

ÉV VÉGI ISMÉTLŐ NYELVTANÓRA A III. OSZTÁLYBAN

BÜDÖ ERZSÉBET tanító, Szeged

Tanmenetem szerint a tanév utolsó nyolc órájában végzem el a nyelvtani anyag ismétlését.

A kézikönyv javasolt ismétlési tervétől némi eltéréssel az alábbiak szerint ütemeztem be az év végi ismétlést:

1. óra: A beszéd (az írás) és a mondat.
Mondatfajták. Felismertetés, egyszerű meghatározásuk, helyesírásuk.
2. óra: A szó. A tanult szófajták. A névszó fogalmának kialakítása. Felismertetés, megnevezés, egyszerű meghatározás.
(Az óra konkrét nyelvtényeivel kapcsolatban adódó helyesírási tudnivalók.)
3. óra: Az ígéről tanultak.
Felismertetés, megnevezés, egyszerű meghatározás, helyesírás, ellenőrzés.
4. óra: Főnév, melléknév, számnév, névmás, névelő.
Felismertetés, megnevezés, elhatárolás.
A legfontosabb helyesírási ismeretek.
5. óra: A tanult ragok és jelek. Táblázatos összefoglalás különös tekintettel a vonatkozó helyesírási tudnivalók gyakorlására.
6. óra: Főbb helyesírási tudnivalók az osztályom tudásszintjére való tekintettel. Gyakorlás, ellenőrzés.
7. óra: Helyesírási ellenőrző dolgozat. A tantervi követelmények erőteljes figyelembe vételével.
8. óra: A dolgozat javítása.

A fenti órabeosztásban az ismétlendő anyag megjelölése mellett feltüntettem az egyes órákon végzendő munka legfőbb feladatait.

A következőkben a második ismétlő óra vázlatát közlöm. Megjegyzem, hogy az anyag és a követelmények tekintetében a még érvényben levő régi Tanterv és Utasítás szelleméből fakadó elveket próbáltam figyelembe venni.

A második ismétlő nyelvtanóra terve:

Anyag: A szó. A tanult szófajták.

Főfeladat: Az anyagban megjelölt nyelvtények felismerésének, megnevezésének, egyszerű meghatározásának gyakoroltatása.

A névszó fogalmának kialakítása.

Járatékos feladat: Az óra konkrét nyelvtényeivel kapcsolatban adódó helyesírási tudnivalók elmélyítése, gyakorlása. (A hatodik ismétlő órában ez főfeladat lesz.)

Az óra három nagyobb részre tagolódik:

Első rész: Az előző ismétlő óra anyagának számonkérése.

Második rész: A szóról, a szófajtákról tanultak átismétlése. (Az ide csoportosított ismeretanyagot a „Főfeladat”-ban már megjelöltem.)

Harmadik rész: A „Főfeladatban” körülhatárolt ismeretanyag gyakorlása állandó irányított önellenőrzéssel egybekapcsolva. Házi feladat.

Első rész: Az előző ismétlő óra anyagának számonkérése a házi feladat ellenőrzésével összekapcsolva.

Házi feladat: Tankönyv 14. oldal. 4. gyakorlat. Álljatok sorba Menjetek be az osztályba Üljetek le Figyel-e már mindenki De szépen felel Juiiska Ma jó munkát végzett a III. osztály

A hiányzó írásjeleket kellett pótolniuk a mondatok végén. A szöveget ki kellett egészíteniük a hiányzó mondatfajtaival. (Hiányzó mondatfajta az óhajto mondat.)

A házi feladat mennyiségi ellenőrzése után a minőségi ellenőrzés egyben az ismeretek számonkérése. (Az ismereteknek konkrét tényekkel való eleven kapcsolata.)

Utasításomra a tanulók megszámozzák füzetükben a mondatokat. A hibás számozás elkerülése végett mondatonként olvassuk, számozzuk.

Ezután válogató felismertetés következik.

Eljárás: A mondatvégi írásjelek felkerülnek a táblára:

Ki	Ké	Felk.	Felsz.	Ö
.	?	!	!	!
6.	4.	5.	1.2.3.	7

A felelő tanulók a házi feladat mondatait az írásjelek sorrendjében felismerik, megnevezik. A felismert, megnevezett mondat sorszáma a megfelelő írásjel alá kerül a táblán. Ezzel egyidejűleg a többi tanuló a helyén önellenőrzést végez, és egyénileg javítja az esetleges hibákat.

A felelő tanulók az általuk felismert és megnevezett mondatokról önállóan elmondják ismereteiket. Az önálló felismerés és az egyszerű meghatározás tantervi követelmény.

Feladatuk még, hogy önállóan alkotnak egy — a nevelő által megnevezett — mondatfajtát, és azt beírják füzetükbe. Míg az első felelő írja mondatát, addig a második már végezheti a felismerést. Majd ugyanígy a harmadik. Három tanuló felletetése, többoldalú megvizsgálása reális.

A három felelő tanuló önállóan alkotott és füzetébe írt mondatát másik három (erre alkalmas) tanuló vizsgálja át a vonatkozó nyelvtani és helyesírási tudnivalók szempontjából. Természetesen ez nem helyettesítheti a nevelői jóváhagyó ellenőrzést.

Míg a három tanuló végzi ellenőrző munkáját, addig a nevelő az osztállyal még egyszer átveszi a mondatfajtákkal kapcsolatos nyelvtani és helyesírási tudnivalókat.

Ezt követően beszámoltatja a három ellenőrző tanulót, s párhuzamosan ellenőrzi a három felelő tanuló írásbeli munkáját. Értékeli a felelő és az ellenőrző tanulók teljesítményét.

Ezután az alábbi táblázatot tűzöm a tanulók elé:

<i>Hang (betű)</i>
<i>Beszéd (írás)</i>
<i>Mondat</i>
<i>Szó</i>
<i>Szótag</i>

E táblázat segítségével a „Miből áll a mondat?” kérdésre érintőleg elmondjuk a leglényegesebb tudnivalókat. (Az egésztől a részek felé haladás.)

- Beszédünk és írásunk mondatokból áll.
- A mondat szavakból épül fel.
- A szó hangokból áll.
- A szavakat szótagokra bonthatjuk.

Ezzel az érintett anyaggal ezen az órán bővebben és mélyebben nem foglalkozunk. Csak annyiban szerves része az órának, amennyiben a folyamatosságot biztosítja a múlt órán ismételt és a mai órán ismétlendő anyag között.

Második rész: A szóról, a szófajokról tanultak ismételése.

Ilyen előzmények után közlöm a tanulókkal, hogy a mai órán a szóról, a szófajtákról tanultakat ismétljük át. Gyakoroljuk felismerésüket, megnevezésüket, s elmondjuk róluk, amit tanultunk.

a) A szó mint rész, a szó mint egész: (Ebben a megfogalmazásban csak a nevelő számára.)

Eljárás: Az ismeretek szakaszos felújításával párhuzamosan konkrét tényeket sorakoztatunk fel: (Deduktív jelleg.)

Ismeret: (Szóban.)

Konkrét tény: (Előre elkészített papírcsíkon.)

A mondat szavakból épül fel.

Mondat

	Az ismételés erősíti tudásunkat.			
	szó	szó	szó	szó
A szó beszédünk legkisebb értelmes része. Minden szó jelent valamit.	<u>Tisza</u>	<u>szőke</u>	<u>árad</u>	<u>a</u>

Az értelmesség, a jelentés igazolása.

A szó hangokból áll. A hangot írásban betűvel jelöljük.

Szó
jóság (hangokra bontjuk)
 j | ó | s | á | g (betűk)

A szavak a mondatban gyakran végződést kapnak.

figyel	—	ü	—	nk
osztály	—	—	—	ban
tanuló	—	—	—	k
szótő	kötőhang		végződés	

b) A szófajták:

A táblára (időnyerés céljából előre) felírt szövegben a szófajták felismertetése, megnevezése, kiemelése.

A szöveg az alábbi lehet:

Négy testvér futkározik. Pisti is köztük van. Ő a legnagyobb. Olyan gondos, hogy a három kisebb gyerek nem esik el.

Eljárás: Elolvastatom a táblára írt szöveget. (Nevelési gondolatok.)

Az osztályt három csoportra osztom külön-külön feladatok végrehajtására.

Az első csoport a füzetébe írja:

Mit csinál?

A második csoport a füzetébe írja:

Mi történik?

A harmadik csoport a füzetébe írja:

Ki? Mi? Kik? Miki?
 Milyen?

Minden csoport kikeresi a táblára írt szövegből a megadott kérdésre felelő szavakat. (Onálló felismerésük tantervi követelmény.) Bár a szófajták kérdések segítségével történő felismertetése II. osztályos tevékenység, mégis a fokozatosság első, legkönnyebb láncszemeként beiktattam. Az alábbiak szerinti vázlatos elemzéssel igyekeztem a III. osztályos szintet biztosítani.)

Miután a tanulók a megadott kérdésekkel kikeresték és leírták a megfelelő szavakat, ellenőrizzük a válogatás helyességét s egyben elemzést végzünk.

Az elemzést irányító vezérszavak logikai sorrendje:

futkározik, esik,	(a fogalom)
valakinek, valaminek	(a konkrét tény)
a neve	(a tartalmi jegy)
melléknév	

Álljon fel az a csoport, amelyik futkározik, esik, szavakat írta le! Mit jelentenek ezek a szavak? Miféle szófajták?

Jelentkezzenek a *valakinek, vagy valaminek a nevét* kutató tanulók! Felolvas-tatás, megnevezésük.

Mellékeveket melyik csoport találta? Felolvas-tatás. Mit jelentenek ezek a szavak? Ezután a táblára írt szövegben bekerítem a NÉGY HÁROM Ó A OLYAN szavakat. Ezekre irányítom a tanulók figyelmét. Felismertetésük, szerepük, megneve-zésük a tanító segítségével. (Tantervi követelmény.)

Az elemzés után sor kerül a szófajok elnevezésbeli rendszerezésére. Miféle ismert szófajtákat találtunk a táblára írt szövegben?

Félirom a táblára:

Szófajták:

Ige

Névszó

Főnév
Melléknév
Számnév
Névmás

Névelő

Szóban:

Mit jelentenek ezek a szavak?

A három első szófajta egyszerű (jelentésbeli) meg-határozása önállóan. (Tantervi követelmény.)

A másik három szófajta egyszerű (jelentésbeli) meg-határozása a tanító segítségével. (Tantervi követel-mény.)

c) A névszó fogalmának kialakítása:

Eljárás: A fenti táblázatban körülkerítéssel a főnévre, a melléknévre, a szám-névre és a névmásra irányítom a tanulók figyelmét. Megfigyeltetés után mind a négy szóban aláhúzom a „név” szócskát.

Közlés a megfigyeltetés alapján: E négy szófajta közös neve névszó.

Elsődleges rögzítés: Mi a főnév, a melléknév, a számnév és a névmás közös neve? Soroljuk fel a névszókat! Mik ezek?

Harmadik rész: A szófajták felismerésének, megnevezésének, egyszerű meghatá-rozásának gyakoroltatása, állandó irányított önellenőrzéssel egybekapcsolva.

LÁTÁS ALAPJÁN TÖRTÉNŐ FELISMERTETÉS

a) Hat tanulót állítok az osztály elé. Ezek mindegyike egy-egy szófajta nevét feltüntető kártyát tart a kezében. A helyükön ülő tanulók között szókártyákat osztok ki. Ezt mondom: Meghívót kaptatok a szófajtákhoz. Az a tanuló, aki felismerte a lap-ján levő szót, álljon a megfelelő szófajta elé, és köszöntse mint vendég a szó kimondá-

sával, megnevezésével. A vendéglátó tanuló a szófajta egyszerű meghatározásával fogadja vendégét. A névszó-vendégek látogassanak meg engemet is! Mutatkozzatok be! Mi a közös nevetek?

b) Szólabda három tanulóval.

HALLÁS ALAPJÁN TÖRTÉNŐ FELISMERTETÉS

Első gyerek mondja:	:	<i>pipázik</i>
Második „ „	:	<i>cselekvés</i>
Harmadik „ „	:	<i>ige</i>
Első gyerek „ „	:	<i>valakinek a neve</i>
Második „ „	:	<i>István</i>
Harmadik „ „	:	<i>főnév (tulajdonnév, helyesírása)</i>
Első gyerek „ „	:	<i>melléknév</i>
Második „ „	:	<i>illatos</i>
Harmadik „ „	:	<i>tulajdonság</i>

LÁTÁS ALAPJÁN TÖRTÉNŐ ÍRÁSBELI VÁLOGATÁS

A tanulók beírják füzetükbe egymás alatti sorok elejére a hat szófajta nevét. A nevelő ettől elütő sorrendben szavakat ír a táblára: savanyú, szellő, tizedik, kinézett, annyi, az, (a rendezés előtt).

Feladat: Minden szó kerüljön a füzetünkben a helyére! Mindegyik mellé írjanak még egy odaváló szót!

Ellenőrzés: A feladat első részét utólagosan a táblára íratom: kinézett, szellő, savanyú, tizedik, annyi, az, (a rendezés után).

A feladat második részének ellenőrzésébe néhány megbízható tudású tanulót vonok be. A leggyengébb tanulók munkájának ellenőrzését minden esetben magam végzem. Utólagos feladat: A névszók felsorolása szóban, körülkerítéssel a füzetben. Írjuk a lapszélre: Névszók.

D) ÖNÁLLÓ KIEGÉSZÍTÉS ÍRÁSBAN

Tollbamondás alapján írják a tanulók az alábbi szavakat: látott, ök, folyosó, húsz, a, — Hallgathatsz a füledre!

Feladat: Állapítsátok meg, hogy melyik szófajta hiányzik! Pótoljátok!

Ellenőrzés: Táblára írás, összehasonlítás, javítás. Az önállóan leírt hiányzó szó szófaji helyességét a „milyen” kérdés segítségével ellenőrizzük.

E) HALLÁS ALAPJÁN TÖRTÉNŐ VÁLOGATÓ FELISMERÉS

Hat szót mondok többször is, lassan tagolva.

Feladat: Az egyik csoport írja le a hallott igéket, a másik a főneveket, a harmadik a melléneveket! olló, keserű, lehullott, nézzétek, szebb, Tápé. Tekintettel arra, hogy a hallott szavak helyesírására is nagyon kell ügyelniök, a hallás utáni felismerést nem nehezítettem meg a számnév, a névmás, és a nevelő felismertetésével.

Az írás megkezdése előtt helyesírási segítségül ezt mondom: Hallgathatsz a füledre!

Ellenőrzés: Minden csoportból egy tanuló felírja a táblára csoportja két szavát. Összehasonlító önellenőrzés.

Az óra végi összefoglalás fontosságát jelen esetben elsősorban az új fogalomról, a névszóról tanultak adják meg. Mi a főnév, a melléknév, a számnév és a névmás közös neve? Soroljuk fel a névszókat! Melyik két szófajta nem tartozik a névszókhoz?

Házi feladat: Minden szófajtaból írjanak egy ly-st. (Melyik szófajtaból nem lesz ilyen?) (Számnév, névelő.) Majd foglalják őket mondatba.

Kétségtelen, hogy a leírtak csupán ránézésre is azt a gondolatot kelthetik, hogy ennyit egy órában nem lehet elvégezni. Helytelen lenne azonban az elvégezhetőséget csak a tanóra 45 percével vetni össze. Ennél talán sokkal döntőbb az a szempont, hogy milyen szintű az osztály tudása, hogy miben jelentkezik a tanulóknál a hiány, hogy az óratervben szereplő gyakorlási formák mennyire „bejáratottak”. Ezeket mérlegelve válogathatunk a leírt gyakorlási formák között.

Külön szeretnék néhány szót szólni az óratervben jelentős szerepet betöltő csoportos foglalkoztatásról. Megfigyelhető, hogy a csoportok ebben az óratervben azonos mennyiségű és minőségű feladatokat kapnak. A csoportos foglalkoztatásnak van egy – a leírtakban nem szereplő – másik formája, az úgynevezett szint szerinti foglalkoztatás, amikor a jobb tanulók csoportját önálló feladatokkal látjuk el, az óra egy későbbi részében ellenőrizve teljesítményüket. A gyengébb tanulók csoportjával a nevelő közvetlenül foglalkozik. A tanévközi gyakorló órákon ennek a csoportos foglalkoztatásnak nagy haszna és jelentősége van.

Nem vitás, hogy a csoportos foglalkoztatás tervezése és lebonyolítása, majd a teljesítmények ellenőrzése erős koncentrálttságot, ugyanakkor nagy figyelem-megosztást kíván a nevelőktől. Azonban fokozatosan bevezetve, időben és helyen, megfontolt mérsékléssel alkalmazva komoly eredményeket érhetünk el vele.

ÉV VÉGI ISMÉTLŐ ÓRA NYELVTANBÓL A IV. OSZTÁLYBAN

KÁLMÁN JÁNOSNÉ gyakorló iskolai tanító, Szeged

A tanterv az egyes anyagrészekkel kapcsolatosan világosan kiemeli a kialakítandó nyelvtani fogalmakat, ítéleteket, a nyelvhelyességi gyakorlatok anyagát, a gyakorlandó helyesírási ismereteket. A tantervi követelményeket megvalósító céltudatos munka után nem jelent különösebb gondot az év végi ismétlő órák megszervezése. Vizsgáljuk meg pl. az igék tanítását, melyet az előírásnak megfelelően kb. 21–22 órával tervezünk be a IV. osztályban a tanmenetünkbe. Az év során kibővítettük az ige fogalmát, megismertettük a személyragok, ikes igék, igeidők különböző helyesírási nehézségeit. Az igemódok használatában törekedtünk az előírt követelmények, jártasságok, illetve készségek elérésére. Az év során az egyes anyagrészek elvégzése után csoportosítottuk és rendszereztuk a tanult összetartozó ismereteket, tehát logikailag is rögzítettünk, szemléletesen, táblázatok segítségével. Ezzel a munkával egyidőben sok-sok példával összekapcsolva elvégeztük a nyelvi rögzítést is. A nyelvhelyességi vonatkozásokat és főleg a helyesírási követelményeket azonban – az anyag terjedelme miatt – csak nagy vonalakban tudtuk az év során megoldani. Inkább csak osztályvonatkozásban emeltük ki a hibaforrásokat és kiküszöbölésük módját. Ez a két szempont minden anyagrésznél újra napirendre került, és a tények felsorakoztatása mellett gyakorlásukra nagy gondot fordítottunk.

Az év végi összefoglalás során a nyelvtanból tanultak végső rögzítésére 16 órát állított be a tanmenetébe a nevelő. Ezen belül az igék összefoglalása két órát vesz igénybe. Az első órán a nyelvtani fogalmakat, ítéleteket és a nyelvhelyességi tudnivalókat, a másodikon az ige helyesírási követelményeit ismételik át.

Az alábbiakban a második óra feldolgozásának a módjával foglalkozunk. Ezen az órán sem lehet feladatunk, hogy változatlan formában felidézzük vagy megismételjük az évközi hasonló célú ismétlő órákat. Az a törekvésünk, hogy új szempont

szerint áttekintsük az ígéről tanult évi anyagot, annak főleg helyesírásban való alkalmazására ügyelve.

1. Előzőleg szókártyákat oszt ki a nevelő a tanulók között, amelyeken a tanult szófajok közül főnév, melléknév, számnév és három ige is található. (fed, ont, ken.)

Az év végi ismétléseknek az év során tanult ismeretek megszilárdítása szempontjából nagy jelentősége van. Az év során tanult ismeretanyagot a legmagasabb szinten vizsgálva, általánosítva új, átfogóbb ismeretek birtokába juthatnak a tanulók. A részismeretek akkor válnak teljes értékűvé, ha azokat összefüggéseikben vizsgálják és a gyakorlati élet számára értékesítik. Azt is hangsúlyoznunk kell, hogy az anyag egésze összefüggéseinek megláttatása, megkeresése, felfogása az anyag végső megszilárdítása szempontjából is nagyon jelentős. Az év végi ismétlések alkalmasak arra, hogy az illető tantárgy tárgyi és nevelői értékeit általa végső általánosítás formájában és szintjén megragadjuk. Igen gyakran olyan értelemben is végső lezárásról lehet szó, hogy a tanulók nem is foglalkoznak az iskolai tanulmányuk során többé azzal az anyaggal. Ez a lényeges különbség az év közti és az év végi ismétlések, összefoglalások között.

2. Ezután a nevelő megjelöli az óra közvetlen feladatát. Ma összegyűjtjük és átismételjük mindazt, amit az ige helyesírásáról tudni kell. Írjuk fel a címet: Az ige helyesírása

3. Nyelvi rögzítésként felelevenítik ismereteiket az ige jelentéséről. Kérdések: Mit jelent az ige? Mit mutat meg az ige? A nevelő kihívja az osztály elé azokat a tanulókat, akiknél ez a szófajta található a szókártyán. Feltúzi egymás alá a táblára a „fed, ont, ken” szavakat. Megállapítják, mikor történt a cselekvés. Fölé írják: jelen idő. Hány ideje van az igének? Mivel jelöljük a múlt időt? Helyezzük múlt időbe az igét! Írjuk le! (fedte, ontotta, kente.) A jövő időt mivel fejezzük ki? Mire kell ügyelni? (fedni fog, ontani fog, kenni fog.) Közben színessel átírják a jeleket. (-t, -tt, -ni fog.)

Igeidő		
Jelen idő	Múlt idő	Jövő idő
fed	fedte	fedni fog
ont	ontotta	ontani fog
ken	kente	kenni fog

Ezután igét gyűjtenek -ít véggel versenyszerűen: tanít, takarít, utasít, javít stb. írásban a füzetükben.

4. Az ige melyik része mutatja meg a cselekvők személyét? Mihez járul a személyrag? Ragozzuk a vet, fon, tagad igéket a táblán és a füzetben!

<i>vetek</i>	<i>fonok</i>	<i>tagadok</i>
<i>vetsz</i>	<i>fonsz</i>	<i>tagadsz</i>
<i>vet</i>	<i>fon</i>	<i>tagad</i>
<i>vetünk</i>	<i>fonunk</i>	<i>tagadunk</i>
<i>vettek</i>	<i>fontok</i>	<i>tagadtok</i>
<i>vetnek</i>	<i>fonnak</i>	<i>tagadnak</i>

A nevelő felhívja a tanulók figyelmét a t, n, d tövű igék 2. személyének ejtésére, írására. Gyakorlásul a továbbiakban az alábbi tréfás versikéből keresik ki a tanulók hallás után az igéket és leírják füzetjükbe:

Se nem eszik, se nem iszik

Kötelen áll, mégis húzik.

A kikeresett ikes igéket szóban ragozzák. Elmondják, mit kell róluk tudni.

5. A táblára előre felírt szavakról meg kell állapítani, hogy az ige melyik módban van: tanítsatok, varrt volna, tudhatjuk, engedd, legyen, sétáljanak.

Ezután a nevelő számonkéri az igék módjáról tanultakat.

A tanulók tollbamondás alapján különböző módban álló igéket írnak. A módjeleket színessel átírják.

A következőkben elkészül egy táblázat, mely lehetőséget ad a különböző tövű igék írásáról tanultak összefoglalására, a ly-s igék, de az igekötőkkel való összefüggések kiemelésére is.

	<i>Jelen idő</i>	<i>Múlt idő</i>	<i>Jövő idő</i>
<i>Jelentő mód</i>	<i>látom</i> <i>látod</i> <i>látja</i> <i>látjuk</i> <i>látjátok</i> <i>látják</i>	<i>láttam</i> <i>láttuk</i>	<i>látni fogom</i> <i>látni fogjuk</i>
<i>Feltételes mód</i>	<i>látnám</i> <i>látnád</i> <i>látná</i> <i>látnánk</i> <i>látnátok</i> <i>látnák</i>	<i>láttam volna</i> <i>láttuk volna</i>	_____
<i>Felszólító mód</i>	<i>lássam</i> <i>lássad</i> <i>lássá</i> <i>lássátok</i> <i>lássuk</i> <i>lássák</i>	_____	_____

6. Felelevenítik az igekötőkről tanultakat. Felsorolják a leggyakoribb igekötőket. Hogyan írjuk az igekötőt, ha az közvetlenül az ige előtt áll? Ha az ige után áll? Ha közöttük más szó van? „Lép” cselekvést ábrázoló kártyát mutat fel a nevelő. A tanulók a felmutatott szó igekötős alakjait leírják: fellép, lép fel, fel fog lépni, összemegy, megy össze, össze fog menni, s analóg gyűjtést végeznek önállóan.

7. A tanító kiemeli azokat a lényeges helyesírási tudnivalókat, amelyeket a tanterv követelményként előír:

- a) Figyeljünk a magánhangzók jelölésére az igék végén: -ít, -ul, -ül!
- b) Ügyeljünk a mássalhangzók helyes kiejtésének időtartamára: vinne!
- c) Keressék az ige tövét, ha a kiejtéstől eltérő hangkapcsolások és írásuk fordul elő: pihenj!
- d) A ly-t jelöljék helyesen az igékben!

8. A tanító értékeli a tanulók tudását. Különösen hangsúlyozza a tanult elmélet gyakorlati alkalmazása terén elért eredményeiket, hibáikat: az osztály helyesírási szintjét. Felhívja a figyelmet a még mutakozó hiányosságokra. Az óra munkájába való bekapcsolódás mértéke szerint dicséri és elmarasztalja a tanulókat.

9. A leírt, fed, fon, tanít igéket a felszólító mód egyes szám 2. személyben mondatba foglalják házi feladatként.

ÉV VÉGI ISMÉTLŐ ÓRA OLVASÁSBÓL A IV. OSZTÁLYBAN

BUKOVINSZKY EMIL gyakorló iskolai tanító, Szeged

Tanmenetem az év végi ismétlések számát olvasásból 10 órára tervezi. Mind-egyik témakörben átlag 6–10 olvasmányt, vagy költeményt találunk. Ezek mind-egyikének részletes ismétléséről természetesen szó sem lehet. Viszont feltétlenül sorra kell venni a témakör lényegét hordozó olvasmányokat. A kevésbé jelentőseket mellőzhetjük, vagy csak utalhatunk rájuk. Az olvasmányon belül is kikeressük a fő mondanivalót, és kijelöljük, melyek azok a gondolatcsoportok, amelyek ismétlése indokolt akár az anyag tartalma, az eszmei-politikai mondanivaló, akár a következő anyag-részekkel való későbbi összefüggések szempontjából. Ez nem kis munka. Sok mérlegelést igényel.

Az alábbiakban bemutatom a tíz órára tervezett év végi ismétlésem első óráját vázlatosan:

A tanítás anyaga: I. A gyermekek élete régen c. tárgykörből: Szeptemberi emlék c. olv. Vándorló könyv, Mama és a Proletár fiú verse c. költemény.

II. A dolgozók élete a múltban a népköltészet tükrében c. tárgykörből: Kapzsi Csun, Többet ésszel, mint erővel, A kocsisok meg a grófok, A hiú király c. olvasmányok.

Oktatási feladat: A gyermekek és a dolgozók régi életéről, nehéz sorsáról tanult lényeges ismeretek felújítása, rögzítése, elmélyítése.

Nevelési feladatok: Lássák meg a tanulók a régi és a jelenlegi élet közötti alapvető különbséget. Értékeljék szabad életüket. Olvassák a népköltészet meséit és Móra Ferencet.

Nevelési terjaveszt: Világszerte épül, szépül a dolgozók szép jövője.

1. Szervezési intézkedések:: Könyv, olvasási füzet, írószer előkészítése.

2. Az előző órán házi feladatként kijelöltem átismétlésre az óra oktatási anyagában megjelölt olvasmányokat és költeményeket. Az áttekintéshez azt a szempontot adtam a tanulóknak, hogy figyeljék meg, mi lehetett az oka a dolgozók és a gyermekek szomorú életének régen.

Ebben a részben feleleveníttem a gyermekekkel az ismétlési szempontot, és néhány rövid kérdést adok az előkészület megvizsgálására. Pl. Mely olvasmányokat ismételtetek át? Hány szereplője van a Szeptemberi emlék c. olvasmánynak?

3. Ekkor közlöm a tanulókkal, hogy megkezdjük az év végi ismétlést, mégpedig a gyermekek és a dolgozók régi életével foglalkozó olvasmányokkal. Serkentem a tanulókat, hogy a tárgyalás során arra adjanak majd feleletet, mi lehetett az oka a dolgozók és a gyermekek szomorú életének régen.

4. a) Először Móra Ferenc: Szeptemberi emlék c. olvasmányát vizsgáljuk meg. A főbb kérdések közül néhányat feltüntetek:

1. Saját diákéletének bemutatásakor tulajdonképpen kikről is ír a költő ebben a szép olvasmányban?
2. Közösen tisztázzuk: Miért volt akkor rosszabb a gyermekek és a szülők élete és miért jobb ma?
3. Miért kellett hosszú történetbe burkoltan leírni ezt a szomorú történetet?
4. Keressük ki és olvassuk el azt a részt, amelyben a jegyző elmondja az „igazságot”! Mitől félt a jegyző?
5. Mit tudunk ma az iskolába járásról?

Ilyen előzmények után megállapítjuk közösen azokat a nagy változásokat, amelyek létrejöttek a gyermekek javára.

b) Móra Ferenc írt egy másik gyerekről is. Ki volt az? („Varas békáról.”) Mit tudsz róla? Miféle körülmények között élt és dolgozott? Karácsonykor is milyen cipőben hordta az újságot? Mi lehetett ennek az oka?

c) Nézzünk egy másik gyermeket, aki már felnőtt korában ír meghalt édesanyjáról! Ki tudná nagyon szépen elszavalni ezt a gyönyörű verset? Azt vizsgáljátok meg, hogy Attila — édesanyjáról emlékezve — mit árul el arról a korról, amelyben ő gyerekeskedett! Miért nevezi vajon óriásnak édesanyját?

d) Még egy gyerekről szólt a vers, arról, aki büszke volt édesapjára... Kiknek volt a foglya az apa? Miért viselte el a fogságot? Miben bízott robotolás közben? Kik voltak ezek a költők, írók? (Móra, József Attila, Ady...) Melyik korról álmodtak ők? Mely sorok szóltak erről?

Ilyen előzmények után hasonlítják össze az olvasmányokban szereplő gyermekek életét a mai gyermekek életével, és mondják el véleményüket a tanulók. (Tanulhatnak, jólétben élnek, van szép ruhájuk, cipőjük, nem éheznek, bőségesen szórakoznak, szülei is munkálkodhatnak, gondolkozhatnak, nem robotolnak, a megálmodott szép korban élnek stb., stb.). Ez az összehasonlító általánosítás ennek a résznek a legfontosabb mozzanata, amely a gyermekek teljes aktivizálásával nyer megoldást. Lassan kialakul az általánosítás, ami aztán vázlatpont formájában felkerül a táblára és a gyermekek füzetébe:

Ma szép a gyermekek élete, és biztos a jövője is.

Ezek után emlékezzünk meg a felnőttek régi életéről is! Ismételjük át az ő sorokról szóló olvasmányok mondanivalóit! A távol keleti ország kapzsi földesuráról szóló olvasmánnyal kezdjük!

a) A „Kapzsi Csun” c. olvasmány. Főkérdései: Hány órát dolgoztatta munkásait? Az idegen vándor ki lehetett? Csak miféle ember tudott túljárni a gazdagok eszén? — Ma hány órát dolgoznak naponta a felnőttek a szocialista országokban? (Nyolc órát, sőt kevesebbet is, pl. a pécsi bányászok 4×6 órás műszakja.) Csun országában is más lett az élet! (Tv, híradók, újság stb.)

Ez az olvasmány alkalmas a régi világ szegény parasztjai nehéz életének szemléltetésére. Az olvasmány rövid tartalmát elmondják a tanulók. Ezután néhány kérdéssel kiélezzük az olvasmány eszmei mondanivalóját. Kikre gondolunk, amikor a szegény védtelen emberrel szembenálló hatalmas, erős, vérengző medvéről halljuk a mesét? (A kizsákmányolókra.) A szegény embernek mi volt egyetlen fegyvere?

Ez a mese nagyon alkalmas az erős és kegyetlen elnyomók és a kiszolgáltatott szegény parasztok szembenállásának és harcának a bemutatására. Jól szemlélteti ez

a mese a szegényparasztnak nehéz sorsát, kizsákmányolását. Ezt a tényt ebben a mesében kimondatlanul is hangsúlyozzuk, hogy az egység végén a kizsákmányolás megszüntetése és a szabad élet megbecsülése annál erőteljesebben nyerhessen kifejezést.

c) Ugyanezt a célt szolgálja a kissé naiv, de a gyermekek által nagyon kedvelt olvasmány, „A kocsisok meg a grófok”-nak a tárgyalása is. Ebből az olvasmányból csak azt a részt olvassuk el, ahol a legérdekesebb dolog történt!

d) Az urak csúf tulajdonságait A hiú király című olvasmányból ismertük meg igazán. Sorold el ezeket a csúnya tulajdonságokat! Csak azt a részt olvassuk el, amelyből kitűnik, hogyan nézte le a király a szegény embereket.

Vizsgáljuk meg azt, hogy mekkora különbséget látna egy akkori ember, ha ma itt élhetne közöttünk! (Ma mindenki dolgozik, nincsenek gazdagok, nem nyomorgatja senki a dolgozó embereket, mindenki megkapja a rendes bérét, nem dolgoztatja senki a szegény embereket látástól-vakulásig stb.) Ezek a megállapítások, az olvasmányok tartalmából adódó részáltalánosítások előkészítik azt a megállapítást, hogy ma megszűnt a kizsákmányolás, és az ország a nép hazája lett.

Felkerül a táblára: *A dolgozók hazájában nincs kizsákmányolás.*

Arra kérek végül feleletet a tanulóktól, hogy mi szükség van arra, hogy a régi világból való történetekkel foglalkozzunk. A tanulók találgatják, és végül vezetéssel megállapítják, hogy szép életünk megbecsülése, értékelése, tudatosítása szempontjából kell megvizsgálunk a múltat. Így kerül aztán befejező általánosításként a táblára a következő mondat:

Becsüljük, védjük szép és szabad életünket, szabad hazánkat!

Az óra befejezéseként röviden, de tölem telhetően nagyon szépen még egyszer rámutatok a gyermekek és a dolgozók régi életének nyomorúságaira, azok okaira, és tudatosítom kötelességeiket szép életünk és szabad hazánk védelme és erősítése tekintetében. Ezzel az egy-két perces markáns summázással — úgy vélem — maradandó nyomokat hagyok tanítványaim lelkében, és az érzelmi hangsúlyozással biztosítom a végösszöveget.

Befejezésül kérem őket, hogy olvassák Móra Ferenc írásait, mert sokat tanulhatnak belőle.

ÉV VÉGI ISMÉTLŐ.ÓRA OLVASÁSBÓL AZ I. OSZTÁLYBAN

MAJZIK SÁNDOR gyakorló iskolai tanító, Szeged

Az év végi ismétlés során a társadalmi tárgyú olvasmányok összefoglalására három órát szánt a tanító. Az első órában az otthon, az iskola és a tanítóval kapcsolatos olvasmányokat, a másodikban az ünnepekre vonatkozókat dolgozza fel. A harmadik órát arra fordítja, hogy elmélyítse az erkölcsi nevelés területének egyik legjelentősebb feladatát, a szülők iránti szeretet érzését. Ennek a feladatnak a megoldására sok olvasmány kínálkozik és mutatkozik kiválóan alkalmasnak. Természetesen nem kerülhet mindegyikre sor.

A tanítás anyaga: Édesanya, Köszöntő, A munkáért, Béla bevásárol, Évi édesanyja.

A törött csésze, Huba telefonál és Zsiga padja c. olvasmányok olvasása.

Oktatási feladat: A fenti olvasmányokkal kapcsolatosan a nevelői feladatok rendszerezése.

Nevelési feladat: A gyermekek szülei iránti hálájukat és szeretetüket figyelemmel, gyengédséggel, az otthoni munkában való segítséggel és jó tanulással fejezzék ki.

1. Bevezető beszélgetésként felelevenítik a tanulók a családról tanultakat. (Az édesapát és édesanyát egyszóval szülőknek hívjuk. Hogyan gondoskodnak a szülők gyermekeikről? Dolgoznak gyermekeikért. Munkájukkal biztosítják gondtalan, derűs és szép életét gyermeküknek.) A továbbiakban arról beszélgetnek, hogy a gyermekek mindezért mivel tartoznak szüleiknek. Ebben a részben arra törekszünk, hogy a gyermekekben tudatosodjék, hogy szüleik iránti szeretetüket saját munkájuk becsületes elvégzésével, helyes magatartásukkal és ne csak üres szeretettel és hízelgéssel fejezzék ki. (Szót fogadunk, vigyázunk ruhánkra, cipőnkre, otthon segítünk, jól tanulunk stb.)

Arról, hogy a gyermekek hogyan mutathatják meg igazi szeretetüket szüleik iránt, ebben az évben sok szép példát olvasott az osztály.

2. A tanító felszólítására a gyermekek felsorolják azokat az olvasmányokat, amelyek olyan gyermekekről szólnak, akik magatartásukkal, cselekedeteikkel példát adtak arra, hogyan kell igazán szeretni szüleiket. A felsorolt olvasmányokból a gyermekek egy-egy szép és nekik különösen tetsző részt elmondanak.

3. Az óra most következő részében sorra veszi a tanító azokat az olvasmányokat, illetve a kiválasztott olvasmányoknak azokat a részeit, amelyek alkalmasak a megjelölt ismétlési feladatok, az óra oktatási feladatainak a megvalósítására.

4. a) Felhívja a gyermekek figyelmét az eltévedt kislányról szóló olvasmányra. Az olvasás szempontjaként a tanulók arra figyelnek, hogy mit mondott a kislány édesanyjáról. Közben vigyáznak arra is, hogy, szépen olvassanak.

A megbeszélés során különösen hangsúlyozzuk, hogy a kislánynak hiányzott az édesanyja, egyedül érezte magát, nem volt ott, aki gondoskodott róla, aki megsimogatta arcát, aki ápolgatja ha beteg, aki mindent beszerez, amire szüksége van.

Ezzel az egységgel azt akarjuk különösen hangsúlyozni, hogy az édesanya gondoskodása és féltő szeretete a gyermeknek a legfőbb jó a világon. Ezt a gondolatot az eltévedt kislány szavaival általánosítjuk: „Az az én édesanyám, aki a legjobb a világon.”

b) A tanító emlékezteti a gyermekeket az anyák napjára. Röviden elbeszélgetnek az ünnep tartalmáról és a megemlékezés módjáról. Majd felelevenítik a Köszöntő c. olvasmány gondolatait. Kikeresik és elolvassák azt a részt, amelyben Józsiék édesanyjukat készülnek köszönteni. — Sárika, a legnagyobb gyermeke virágot szerzett. Verset is tanultak édesanyjuk köszöntésére. Elolvassák azt a részt is, amelyikből megtudjuk, hogyan köszöntötte Józsika édesanyját. „Javában tanakodtak ezen, amikor Józsika egyszerre berohant... forrón megcsókolta édesanyját. Józsika ezzel mutatta meg, hogy nagyon szereti édesanyját.”

c) A következőkben a Marikáról és Veronkáról szóló olvasmányt tárgyalja a tanító. Ki emlékezik arra, hogy a két lány hogyan mutatta meg édesanyja iránti tiszteletét, szeretetét? Elolvassák az olvasmányt. Megállapítás: A két lány úgy mutatta meg édesanyja iránti szeretetét, hogy egész nap kiszolgálták, segítettek neki.

d) Bélától is tanulhatunk. Ő hogyan fejezte ki szeretetét édesanyja iránt? Elment édesanyja helyett vásárolni. Segített édesanyjának. Hajtsunk tovább három lapot! Olvassuk el, és figyeljük meg, mit csinál Fáni? Megbeszéljük Fáni munkáját. Megindokolják segítségének okait. Megállapítás: szeretetét segítségével, munkájával is kifejezi. Szeret édesanyja mellett lenni.

A c) és a d) egység alapján megállapításokat tesznek arra nézve a tanulók, hogy a szeretet és a figyelem mellett édesanyánk iránti szeretet kifejezésének jó formája az otthoni munkában való részvétel. A tanító igyekszik úgy irányítani ezt a beszélgetést, hogy kifejezésre jusson az a gondolat is, hogy az édesanya segítése, házi munkák végzése a fiúk szeretetének is szép megnyilvánulási formája. Megbeszéljük itt azt is, melyek

azok a munkák, amelyeket a fiúknak kell elvégezniük a ház körül, ezzel is enyhítve édesanyjuk gondját.

e) Az Éviről és édesanyjáról szóló történetet olvassák el. Évi édesanyja a szövőgyárban dolgozik. Édesanyja a gyárból, Évi az iskolából ment hazafelé. Elolvassák „A szövőgyárban... magam” — részletet a könyvből. Miért tudjuk Évát szeretni? — Azért, mert igazat mondott. Mit mutatott meg igazmondásával? — Azt, hogy szereti édesanyját. Bevallotta az igazat. Ezután megbeszélik azt, hogy mi történt a csészével. Elolvassák az utolsó három sort. Megállapítják: Jóska azzal szerzett örömet édesanyjának, hogy megmondta az igazat. Jóska igazmondó. Jóska nagyon szerette édesanyját. Mindig igazat mondott neki. Édesanyja is nagyon szerette ezért Jóskát, és nem is büntette meg.

Az ezt követő beszélgetés során közösen megállapítják, hogy az édesanya iránti őszinteség a szeretet egyik legszebb jele.

f) Huba mivel mutatta meg, hogy szereti édesapját? Elolvassuk a róla szóló történetet. Megállapítás: Huba azzal mutatta meg édesapja iránti szeretetét, hogy jól tanult. Mit fejezett ki édesapja ezzel a mondásával, hogy ez jó hír?

Hát Zsiga hogyan fejezte ki szeretetét édesapja iránt? Olvassuk el a Zsiga padja c. olvasmány bekezdését! Kinek szólt az a simogatás? Mit határozott el Zsiga édesapja iránti szeretetből? Azt, hogy ezután még jobban vigyáz a padjára.

5. Mire adtak példát azok a gyermekek, akikről ma ismét olvastunk?

Az eddigi részáltalánosítások alapján ebben a részben létrejön most már konkrét tények elemzése alapján, végső általánosításként az a megállapítás, hogy a gyermekek a sok-sok szeretetért, gondozásért, ápolásért, azért, mert a szülők dolgoznak értük, tanulásukat biztosítják, nagyon kell hogy szeressék szüleiket.

6. Az előzmények alapján tudatosítjuk a tanulóknak, hogy a szülők iránti szeretetüket sokféleképpen is kifejezhetik: tisztelettel, illedelmes beszéddel és magatartással, szófogadással, a szülők otthoni munkájának segítségével, szorgalmas tanulással, figyelemmel stb.

6. A tanulók saját élményeik alapján beszámolnak arról, hogyan mutatták meg szüleik iránti szeretetüket.

7. Az óra befejezéséként a tanító kijelöli a következő ismétlő órára otthon áttekintendő olvasmányokat. A természettudományi tárgyú olvasmányok közül a következőket jelöli meg: Ó, de goromba Télapó, Elmúlt a tél, A szép tavasz, Mi kék az ég, Itt a nyár, A nap és a szivárvány, Négy kívánság.

(A maga számára feladatul erre az olvasási órára azt tűzi ki a nevelő, hogy tudatosítsa a gyermekekben az évszakonként beálló változásokat. Lássák meg a tanulók az ismétlő órai munka eredményeként az évszakok közötti összefüggéseket is.)

Ez a néhány, hol teljesebben, hol hiányosabban bemutatott év végi ismétlő óra — úgy véljük — talán alkalmas lesz arra, hogy felhívja kartársaink figyelmét a sorra kerülő fontos munkára: az év végi ismétlések tanmenetében való biztosítására, évközi gondos előkészítésére és eredményes megtartására. Természetesen tantárgyankint és nevelőkint a megoldásnak sokféle módja lehetséges. Az azonban kétségtelen, hogy ezek az órák az oktatási folyamat nélkülözhetetlen tényezői. Ezekre az órákra való való felkészülés alapos, elmélyült munkát igényel a nevelőktől. A tantervi követelmények megvalósítása érdekében végzett tudatos tanítói munka a biztosítéka annak, hogy az év végi ismétlések képesek legyenek megoldani feladataikat: a tantervi követelményeknek megfelelő ismeretek, jártasságok és készségek rendszerének végleges kialakítását, rögzítését, a belőlük fakadó legmagasabb általánosítások megtételét és nem utolsósorban a tanulók világnézetének formálását, lelki erőinek fejlesztését.